

Dr. Hollosévei
"Nők Lapja" 1969 aug 23

DOHNÁNYI UTOLSÓ ÉVEI AMERIKÁBAN

A Rádió, lemezről, Beethoven-műveket sugárzott a közelmúltban Dohnányi előadásában. A műsorismertető úgy emlékezett meg zongorajátékáról, mint a legkülönb Beethoven-tulajdonosáról. Dohnányi még a nyolcvanon túl, önkéntes száműzetésben, Amerikában is megragadta játékával a közönséget.

Herz Ottó, a harminc év óta New Yorkban élő, híres zongorakísérő-egyetemi tanár, itt-jártában így beszélt Dohnányi utolsó napjairól e sorok írójának:

Valahányszor New Yorkban járt, hangversenyei előtt mindig nálam gyakorolt, mert szeretete kitűnő Steinway-zongorámat. Utolsó szereplése előtt is, 1960 februárjában, nálam készült fel a lemezfelvételeire. Közben váratlanul beppont egy fiatal lányismerősöm, Gervay Erzsébtől kaptam a zongorázás Dohnányi zsebléíróját a zongorázásról felkelt: „Ah, a Für Elise...” Dohnányi mosolygva hátrafordult, félbeszakítja a megkezdett darabot és eljátszotta, életében utolszor, a zongoradrommal legelsőszéptelbbs ezert legnehezebb alkotását: a „Für Elise”-t. Sokszor állottam tőle azt a kis beethoveni remekművel, de így még sohasem. Nem restellem bevallani, hogy nem bírtam visszatartani a könnyemet. Dohnányi pár nappal később meghalt. Leghídeg helyiségben kellett lemezer játszania, és a felvételeket meleg szobában hallgattva viszsza. Azóvágés véget velle.

Zenei életünknek emberöltőnyi korszaka zárult le a triumvirátus: Dohnányi, Bartók és legutóbb Kodály elköltözésével. Bartók és Kodály ma is sugárzó példa. Dohnányi sokoldalú, zenei/irányítói munkásságára csak most fordul rá a közöleményi figyelem.

Utolsó éveiben, Amerikában, mint oktató tanár előléthetetlen érdemeket szerzett.

Dohnányit rágalmazás, irigység, erőszak űzte el hazájából: 1934 októberében jutott ki Bécsbe és sok viszontagság



Dohnányi Ernő, feleségével

után érkezett meg New Yorkba. Bár elmúlt 70 éves és az ottani törvények szerint nyugdíjra se tarthatott igényt, bátran kezdte meg az új életet.

A floridai Tallahassee-ben élő özevgeny hoztam írt leleveléből idézem az alábbi sorokat:

„Végre, nagy nehezen meghívást kaptam Argentínába, Buenos Airesbe. A Colonban hat hangversenyt adott. Majd a történelmi híres Tucumánban szereztem zenei felkeltást. Nagy fizetést kaptam, de nem éreztél jól magam, mert állandó összejutásokba került a Peron-rezsimmel. Ezért vállalkozott menedzserre, Schulhof Bandi rendezésében az észak-amerikai turnéjára is. Sikerei arra az elhatározásra bírták, hogy elfogadja egy itteni egyetem meghívását.

Három letelepedési hely: Fort Worth Texas, Athens Ohio és Tallahassee között választotta. Végül Florida mellett döntött. Azt mondta, annyit fagyoskodott, hogy vágyik már ebbe a napfényes országba. És Florida fővárosában, Tallahassee-ben nem is kellett csalódnia. Megszerette új otthonát, ahol hűséges barátok, tisztelők vették körül. Le kellett ugyan mondania a nyugdíjról, amit Ohio-ban kilátásba helyeztek neki, de mert szerződésileg biztosították, hogy hetenként csak négyszer kell az egyetemen tanítania, napi két órát, szívesen vállalta a kevésbé előnyös állást. Az idővel azonban a dékán megosztotta a szerződési kikötést, és végül, halála előtt már hetenként hatszor kellett dolgoznie, napi öt órában. Sőt, koncertúrai nagy részéről is lemondott, szerződésileg biztosított jogai ellenére. Orvosi véleménye szerint halálához a

magas korban vállalt megerőltető munka is hozzájárult. Élete utolsó évében Miami-ban, a Beach-en adott hangversenyén tíz percig felállva ünnepltek. Utolsó koncertjét Tallahassee-ben adta, karácsony előtt. Erről a BBC lemezt is készített.”

Utolsó éveiben írt, valótlanul lejegyzetében olvashatjuk alábbi sorait:

„Hogy az életben valamit is elérhessünk, előfeltétele az erős akarat és a bátorság. A gyáva ember mindig alul marad. Sosem féljen, aki igaz úton jár. Mígidi, minden körülmények között kimondtam, amit helyesnek láttam, még akkor is, ha az történetesen hátrányos volt számomra, vagy éppen egész egzisztenciámat veszélyeztette.”

„A megbocskásítás a legritkább erények közé tartozik. De ez a megbocskásítás ne úgy történjen, hogy aztán szüntelenül az orra alá dörzsöljük a megbocskáttnak: ekkor és ekkor megbántottál! Felejtük el, mintha soha meg se történt volna.”

„A hála is ritka emberi tulajdonság. En sohasé partam hálat, sohasé kezesem. Égész életemben igyekeztem másokon segíteni, mert számomra lelki szükségletet jelentett valami jó cselekedni.”

„Napfény! Mindig napfényre vágytam. És ezt a fényt nemcsak a természetben kerestem, hanem mindenütt, az emberek jellemében, tetteik megnyilvánulásában és a sajátomban is gyűlöltem a hazugságot, bujkálást, titkolózást. És ezen életem szerint éltem nyolcvanék évem keresztül, minden kompromisszum nélkül.”

„Megerszerettem az egyetemi ifjuságot, és ők is szinte rajongással vettek körül. Olyan meghitt, kedves atmoszféra teremtődött az egyetemen, hogy élveztem tanítani őket. Életem versenytusa a halállal, de bírom-e munkával addig, míg öszzegyűjtök a békés öreg-ségre valamennyit, hogy visszazoomolva csak alkotassak? Hiszen annyi gondolat gyűlt össze bennem az évek során, amit nem volt alkalmam papírra vetni. Nem vagyok gyors munkás. Lassan, de alaposan szeretek dolgozni, s csakis inspiráltan. Folyton erre az alkalomra készütem, hogy végre dolgozhassak, rendezve az anyagot az agyamban, a lelkemben. Repültem, vonaton, vagy akár az utcán is tudtam gondolkodni...”

Halls Géza